

לחוש לאותה שיטה באופן שכזה. עפ"י אגרות משה אה"ע ח"א ח; דברות משה יבמות כג). ואולם הכרעת רוב הפוסקים האחרונים שאין לחוש לכך).
 ג. יש מצדדים שולד הבא מביאת נכרי דרך זנות [ולא דרך חתנות] — אפילו לרבי עקיבא אינו ממזר אלא מדרבנן, כי אין זו ביאת איסור דאורייתא. (ע' ריטב"א להלן עה: שני תירושים. וע"ע בחו"א אה"ע ד, א שכן דעת התוס' שאין איסור דאורייתא בביאת נכרי אלא דרך חתנות).

ישראל הבא על הנכרית — הולד כמותה, כדלעיל. ולכשנתגייר — ישראל כשר הוא. ישנה דעה שהולד ישראל ממזר וחוששים לקידושיו. (כן פרש"י ביבמות ספ"ק בדעת רב אסי. ועתוס' שם).

דף סט

קמד. האומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד — מה הדין?

האומר לשפחתו (מעוברת. רש"י) הרי את בת חורין וולדך עבד — הולד כמותה (האשה וילדיה תהיה לאדניה). דברי רבי יוסי הגלילי. וחכמים אומרים: דבריו קיימים. הלכה כחכמים. (רי"ף פ"ד דגטין; רמב"ם עבדים ז,ה).

קמה. האם יכולים ממזרים ליטהר, לכתחילה ובדיעבד?

רבי טרפון אומר: יכולים ממזרים ליטהר. כיצד — ממזר נושא שפחה — הולד עבד. שיחררו — נמצא הבן בן-חורין. והסיקו בגמרא שמותר הדבר אף לכתחילה. (שלא יהיה קדש — בישראל כשר נאמר ולא בממזר. רש"י). רבי אליעזר אומר: הרי זה עבד ממזר. (לא יבא לו — הלך אחר פסולו). אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי טרפון.

יש מי שכתב שהתר זה אינו אלא בשפחתו, אבל לכתחילה לא ישא שפחה של אחר. ואולם בדיעבד, אם נשא ושיחרר אדונה את בניה — הרי הם כשרים. (עפ"י עשרה מאמרות — מאמר העתים ית. ונראה טעמו כי לא התירו לכתחילה אלא משום תיקון הולד [כמו שנקטו כמה פוסקים, כדלהלן] ולכן רק אם הדבר תלוי בידו מותר, אבל בשפחה של אחר, מי יאמר שאדוניה יאות לשחרר בניה. גם יתכן שאין לאדון אחר לשחרר כדי לטהר זרעו של זה, שאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, ורק לו עצמו התירו).

תקנה זו אינה שייכת בממזרות, כי גם אם תינשא לעבד — הבן אינו מתייחס אחריו אלא אחריה, והרי הוא ממזר כמותה.

א. מבואר בתוס' (ריש חגיגה וגטין מא.) שממזרת מותרת לעבד. ואין הדבר ברור, כי יש אומרים שלא התירו איסור שפחה לממזר אלא מפני תיקון הולד. (ע' רמב"ם איסו"ב טו; חלקת מחוקק בית שמואל וט"ז אה"ע ד, כ).

ב. נחלקו הפוסקים האם ספק-ממזר מותר בשפחה (ע' באר היטב אה"ע ד סקכ"ד ופתחי תשובה שם. וע' בשו"ת שבט הלוי (ח"ה קצד) שלכאורה יש לנו להחמיר כדעת הראשונים שדייקו כן ממשנת עשרה יוחסין. ואולם יש מקום לצרף ספק נוסף להקל בדבר, או אף בלאו הכי יש לצדד התר במקום תיקון הולד, ע"ש).

ג. בזמן הזה אין להורות התר טיהור ממזרים בשפחה, אם משום שיש סוברים שאין שייך כלל

דין שפחה כנענית, כי מדינא דמלכותא אי אפשר לקנות עבד בקנין הגוף (עפ"י תשובת מהר"ט). ואף את"ל ששייך (כמו שצדד בזה בשו"ת מנחת יצחק), אין להורות הוראה כזו התמוהה לרבים, לחיות עם שפחה ללא חופה וקדושין. וכבר מאות בשנים לא נמצא שהתירו זאת. (עפ"י שבט הלוי ח"ה קצד).

פרק רביעי

קמו. א. אלו קבוצות יוחסין עלו עם עזרא הסופר מבבל? האם העלם בעל כרחם או עלו מאליהם? מי נשאר בבבל?

ב. מה דינן של היוחסין השונים, להתערב זה בזה?

ג. כהנים שעלו עם עזרא ולא מצאו כתב יחוסם, מה דינם?

א. עשרה יוחסין עלו מבבל (כפי שדרשו בגמרא מן הכתובים). ולא מבבל בלבד אלא אף משאר ארצות, אלא משם היתה עיקר העליה. (עפ"י תורא"ש); כהנים, לויים, ישראלים, חללים, גרים, עבדים משוחררים, ממזרים, נתינים (= הגבעונים שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים), שתוקים, ואסופים. אביי אמר: עלו מאליהם. ורבא אמר: העלום.

אמר רבי אלעזר: לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה (כי ראה שחכמי הדור עולים עמו ואין עוד בבל מי שיתעסק בבדיקת היחוס, לכך עמד והפריש פסוליהם והולכם עמו. רש"י). אפשר שאביי אינו סובר כרבי אלעזר, כי לדבריו הפסולים עלו מאליהם ולא בכונה מיוחדת של עזרא. ואפשר שגם אביי סובר כר"א אך לדבריו עזרא רק הפרישם והם מעצמם עלו, ואילו לרבא העלם עזרא בעל כרחם. (בגמרא להלן (עא): מבואר שרבי יוחנן הושמש ממנו מאמר זה של רבי אלעזר, ולכך אמר לזעירי שנשארו בבבל פסולים).

אף על פי שהעלה עזרא עמו עשרה יוחסין, ובכללם לויים, לא מצא עמו לויים כשרים לשורר, ככתוב בספר עזרא. מפני שהיו כולם קצוצי בהונות, שפסלו עצמם מלנגן כשגלו, והלויים הכשרים היו יושבים בבבל בשלוה ולא עלו. (עפ"י רש"י ותוס').

לא החשיב התנא עבדים — שאף על פי שנימולו, אינם בגדר 'יוחסין', כי אין לעבדים חיים (תורא"ש). או לפי שאינם בתורת קדושין, ואינם מונה אלא את אלו קידושיהן קידושין (תורי"ד).

ב. קבוצות היוחסין המותרים לבוא זה בזה:

כהנים לויים וישראלים.

לויים ישראלים חללים גרים ועבדים משוחררים.

גרים ועבדים משוחררים ממזרים ונתינים שתוקים ואסופים.

א. סתם מתניתין כרבי יוסי שקהל גרים לא איקרי קהל ולכך הממזרים מותרים בהם. ורבי יהודה חולק.

ב. ישנן דעות ששתוקי ואסופי אסורים בממזרים, וכדלקמן עה.

ג. הכהנים שבקשו כתב יחוסים ולא נמצא, נגואלו מן הכהונה. לא הותרו לעבוד במקדש ולאכול בקדשים, אלא נשארו בחזקתם שהיו בה בגולה, לאכול בקדשי הגבול בלבד. לפי לשון אחת, משבאו לארץ היו אוכלים אפילו בתרומה דאורייתא [ואף למאן דאמר מעלים מתרומה ליוחסין, לא חששו שיבואו להעלותם, מאחר והורעה חזקתם של אלו (רש"י: שלא הורשו לאכול בקדשים. תוס': שבקשו כתב יחוסים ולא מצאו)]. וללשון אחרת לא הורשו לאכול אלא בתרומה דרבנן כבגולה. (ויאמר התרשטא להם: אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמד בהן לאורים ולתמים — לא בדבר שנקרא 'קדש' ולא בדבר שנקרא 'קדשים', דהיינו תרומה וחזה ושוק).

דף ע

קמז. א. אלו מאמרים מובאים בסוגיא בעניני חשיבות יחוס משפחה ובפסולי יחסין?
 ב. פרנס הממונה על הצבור, האם מותר בעשיית מלאכה בפני אחרים?
 ג. האם מותר לאיש להשתמש באשה? והאם מותר לשאול בשלומה?
 ד. תלמיד חכם המוסר שמועה מרבו לאחר שבא מעשה לידו, האם שומעים לו?
 א. אמר רבה בר בר חנה: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח...
 אמר רבה בר רב אדא אמר רב: כל הנושא אשה לשום ממון, הויין לו בנים שאינם מהוגנים... וממונם כלה במהרה...
 אמר רבה בר רב אדא, ואמרי לה רבי סלא אמר רב המנוא: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו (= פסולה. רש"י; ריטב"א עא.), אליהו כופתו והקב"ה רוצעו (= מלקהו ברצועה). תנא, על כולם (= כהנים לויים וישראלים. רש"י) אליהו כותב והקב"ה חותם, אי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו.
 אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רב: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, כשהקב"ה משרה שכינתו מעיד על כל השבטים ואין מעיד עליו... אמר רבי חמא ברבי חנינא: כשהקב"ה משרה שכינתו אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל.
 מפירוש ר"י (בתד"ה קשים) מבואר שגם משפחות הגרים בכלל משפחות שאינן מיוחסות שאין השכינה שורה עליהן. ואולם הרא"ש בתוספותיו חולק וסובר שגרים ראויים שתשרה עליהם שכינה [כעובדיה גר אדומי. סנהדרין לט:]. ולא מיעטו אלא משפחות שיש בהן פסול שאינן ראיות לבא בקהל.
 נראה שגם ר"י לא אמר בגר שהוא ראוי להשראת השכינה לפי מדרגתו האישית, רק כמשפחה אין השכינה שורה על משפחות גרים, ועל כן קשים גרים לישראל מפני שנטמעים בהם, אבל אין בכלל זה אנשים בודדים כעובדיה וכיו"ב.
 תנא, כל הפוסל — פסול, ואינו מדבר בשבחה לעולם. ואמר שמואל: במומו פוסל. ומבואר בגמרא שאף על פי שחוששים לפסולו, אין מכריזים עליו. ומסופר על רב יהודה שהכריז על אדם אחד (שראה בו חוצפה יתירה. עפ"י תורא"ש) שהוא עבד, שהיה רגיל לקרוא לאנשים עבדים. ואכן היה אותו אדם מחזיק עצמו מזרע חשמונאים, ואמר שמואל כל האומר מבית חשמונאי אני — עבד הוא.
 זו לשון השלחן-ערוך (אה"ע ב,ב): כל המשפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהם לכתחילה,